

1. Podstawa formalno – prawna recenzji

Niniejsza recenzja wykonana została na podstawie Uchwały Rady Dyscypliny Naukowej Architektura i Urbanistyka nr 831/36RDND01/2021-2024 z dnia 24 stycznia 2024 roku w sprawie powołania komisji habilitacyjnej w postępowaniu w sprawie nadania stopnia doktora habilitowanego w dziedzinie nauk inżynieryjno-technicznych w dyscyplinie architektura i urbanistyka wszczętym na wniosek dr inż. Anny Wojtas-Harań

W dniu 1 września 2023 roku pani dr inż. Anna Wojtas-Harań za pośrednictwem Rady Doskonałości Naukowej złożyła wniosek do Przewodniczącego Rady Dyscypliny Naukowej Architektura i Urbanistyka Politechniki Wrocławskiej o przeprowadzenie postępowania habilitacyjnego w dziedzinie nauk inżynieryjno-technicznych w dyscyplinie architektura i urbanistyka. Jako podstawę ubiegania się o nadanie stopnia wskazano książkę naukową *Architektura i sport w krajobrazie regionu Karkonoszy. Charakterystyka założeń sportowych w XIX i XX wieku* autorstwa Anny Wojtas-Harań wydanej przez Oficynę Wydawniczą Politechniki Wrocławskiej w 2023 roku.

Poniższa recenzja opiera się na kryteriach określonych w artykule 219 ustawy z dnia 20 lipca 2018 roku *Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce*.

1. Sylwetka habilitantki

W roku 1994 Anna Wojtas-Harań uzyskała tytuł magistra inżyniera architekta za pracę *Hotel przy ul. Powstańców Śląskich we Wrocławiu*. Promotorem dyplomu był prof. dr hab. inż. arch. Andrzej Grudziński. Praca dyplomowa uzyskała ocenę bardzo dobrą. Obrona pracy była zwieńczeniem studiów rozpoczętych w roku 1987. Był to czas wielkiego przełomu w historii Polski, czas, w którym pojawiły się nowe możliwości związane ze współpracą międzynarodową. Ówczesna studentka korzysta z uchylających się drzwi na świat. W trakcie studiów odbywa studenckie praktyki projektowe w takich miastach jak w Stuttgart, Wiesbaden czy La Coruña. W 1993 roku otrzymuje możliwość semestralnego wyjazdu na studia w Kingston University London z zakresu Designu. Międzynarodowa praktyka studialna stworzyła Annie Wojtas-Harań możliwość doświadczenia różnych metod dydaktycznych. Pozwoliła również dostrzec realne problemy towarzyszące pracy architekta i projektanta. Równolegle Anna Wojtas-Harań rozwija swoje zamiłowanie do rysunku i malarstwa. Uczestniczy w badaniach Instytutu Historii Architektury, Sztuki i Techniki gdzie wykonuje dokumentacje rysunkowe zabytków techniki górniczej Górnego Śląska i Odrzańskiego Szlaku Wodnego. Prace z tego okresu publikuje i prezentuje na wystawach organizowanych m. in. przez Muzeum Morskie w Szczecinie, Muzeum Śląskie w Katowicach, Muzeum Historyczne we Wrocławiu oraz Muzeum Śląska Opolskiego w Opolu. W 1995 roku mgr inż. arch. Anna Wojtas-Harań rozpoczyna studia doktoranckie na Wydziale Architektury Politechniki Wrocławskiej. W czasie studiów prowadzi badania naukowe, oraz zbiera doświadczenia w zakresie dydaktyki. Zajęcia badawcze i dydaktyczne na Wydziale Architektury doktorantka uzupełnia intensywnymi doświadczeniami projektowymi. Wiedzę zawodową pogłębia współpracując z biurami architektonicznymi. Między innymi bierze udział w projektowaniu budynków o zróżnicowanych funkcjach i kubaturach oraz w projektowaniu przestrzeni użyteczności

publicznej. Jak pisze w autoreferacie: „Celem intensywnej pracy badawczej powiązanej z praktyką zawodową było zdobycie możliwie wszechstronnego doświadczenia zawodowego i uprawnień budowlanych”. Jej starania zostają nagrodzone w dniu 3 czerwca 1998 roku, kiedy decyzją Wojewody Wrocławskiego otrzymuje uprawnienia budowlane do projektowania w specjalności architektonicznej bez ograniczeń (nr upr. 186/98/UW). Studia doktorskie Anna Wojtas-Harań kończy w roku 1999, a dwa lata później w dniu 14 marca 2001 roku na Wydziale Architektury Politechniki Wrocławskiej uzyskuje stopień naukowy doktora nauk technicznych. Dysertacja doktorska pt. „Rola obiektów użyteczności publicznej w integracji społecznej osób niepełnosprawnych” przygotowana została podobnie jak praca magisterska pod opieką prof. dr hab. inż. arch. Andrzeja Grudzińskiego.

W konsekwencji awansu naukowego Anna Wojtas-Harań w październiku 2002 roku zostaje zatrudniona w Zakładzie Architektury i Planowania Wsi, Instytutu Architektury i Urbanistyki, Wydziału Architektury Politechniki Wrocławskiej na stanowisku asystenta naukowo-dydaktycznego, a od 1 października 2005 kontynuuje pracę na stanowisku adiunkta. Od lipca 2014 roku zbiera kolejne doświadczenia zawodowe, jako adiunkt w Katedrze Architektury Mieszkaniowej, Przemysłowej, Wnętrz, Ruralistyki, Krajobrazu i Sztuk Wizualnych oraz Systemów Konstrukcyjnych Wydziału Architektury Politechniki Wrocławskiej. Obecnie od roku 2020 pracuje na stanowisku adiunkta w Katedrze Architektury i Sztuk Wizualnych Wydziału Architektury Politechniki Wrocławskiej.

Równolegle do pracy naukowo-badawczej Anna Wojtas-Harań uprawia działalność architektoniczną w jednostkach projektowych i nadzorczych. Jako asystent projektanta działa m.in. w biurach projektowych: Pro – Art. (Wrocław 1994), ARCADA (Wrocław 1995), BIPROGEO S.A., (Wrocław 1996). Jako samodzielny projektant współpracuje z Biurem Studiów i Projektów Służby Zdrowia (1996-2002). W latach 2002-2009 pracuje w Powiatowym Inspektoracie Nadzoru Budowlanego dla miasta Wrocławia na stanowisku inspektora i starszego inspektora.

2. Osiągnięcia naukowe i zawodowe

Z dokumentacji przedstawionej do recenzji wynika, że działalność naukowa habilitantki przed uzyskaniem stopnia naukowego doktora nastawiona była na studia wokół tematyki budynków użyteczności publicznej z uwzględnieniem potrzeb i możliwości użytkowników. Z powyższą tematyką związane były również zlecenia projektowe, w których realizacji uczestniczyła. Warto tutaj wspomnieć o takich tematach jak Projekt zieleni i koncepcja rozbudowy Dolnośląskiego Centrum Onkologii we Wrocławiu, Koncepcja budynku Kasy Chorych we Wrocławiu czy Koncepcja budowy terenów rekreacyjnych inspirowanych twórczością Karla Friedricha Maya w mieście Hohenstein – Ernstthal. Można, zatem uznać, że praca doktorska pt. „Rola obiektów użyteczności publicznej w integracji społecznej osób niepełnosprawnych”, której promotorem doktorskim był wymieniany już wcześniej profesor dr hab. inż. arch. Andrzej Grudziński, a recenzentami dr hab. inż. arch. Maciej Złowodzki, profesor Politechniki Krakowskiej oraz profesor dr hab. Eugeniusz Bagiński była niejako zwieńczeniem i podsumowaniem kilkuletnich działań badawczych.

Po obronie pracy doktorskiej zainteresowania naukowe, badawcze a także projektowe ewoluują. Zakres poszerzony zostaje o projektowanie obiektów użyteczności publicznej w terenach otwartych, co niewątpliwie związane było z zatrudnieniem w Zakładzie Architektury i Planowania Wsi, Instytutu Architektury i Urbanistyki Wydziału Architektury Politechniki Wrocławskiej. Problemy badawcze, jakie stawia przed sobą Anna Wojtas-Harań, to analiza i projektowanie wiejskich jednostek osadniczych oraz obiektów użyteczności publicznej, w tym obiektów architektonicznych z funkcją rekreacyjną w miejscowościach górskich i podgórskich oraz określenie zasad zagospodarowania rekreacyjnego i kształtowania obiektów rekreacyjnych przy zachowaniu istniejących zasobów krajobrazowych i środowiska przyrodniczego. W kolejnych latach prowadzi badania w ramach grantów na podtrzymanie potencjału badawczego. Realizowane były następujące tematy: w roku 2014 *Architektura obiektów sportowych i rekreacyjnych w Sudetach*, w latach 2015/2016 *Historyczne ośrodki sportowe w Sudetach*, w roku 2017 *Karkonoskie stacje sportowe*, w roku 2018 *Funkcja sportowa w przestrzeni turystycznej Karkonoszy – miejsca, uwarunkowania, implikacje oraz Zagadnienia kompozycji i projektowania architektonicznego na terenach górskich i miejskich*. Jak podaje habilitantka:

„Analiza materiałów źródłowych oraz wizje lokalne w terenie i opracowania badawcze doprowadziły do sformułowania wniosków dotyczących:

- wpływu rozwoju sportów na architekturę i urbanistykę terenów górskich,
- perspektyw ośrodków sportowo-turystycznych w Sudetach,
- skutków inwestycji turystyczno-sportowych w krajobrazie górskim,
- stanu infrastruktury sportowej w historycznych ośrodkach turystycznych w Karkonoszach.”

Wyniki swoich badań Wojtas-Harań konfrontowała z podobnymi sytuacjami, które odnajdywała zagranicą. Odbyła wyjazdy studialne do: Szwajcarii, Austrii, Francji, Włoch, Norwegii, Czech, Szwecji oraz Danii.

Oddzielnym zagadnieniem badawczym, którym habilitantka poświęcała swój czas był problem barier i ograniczeń architektonicznych dla osób z niepełnosprawnościami. W latach 2010-2011 uczestniczyła w przedsięwzięciu realizowanym przez Wydział Architektury we współpracy ze Stowarzyszeniem Wspierania Rozwoju Osób Niepełnosprawnych we Wrocławiu, w ramach programu *Wspólna Inicjatywa Architektoniczna*. To program badawczo-dydaktyczny, w którym studenci pod opieką pedagogów konfrontowali się z prawdziwymi problemami ludzkimi i starali się je rozwiązać na drodze projektowej. Anna Wojtas-Harań sprawowała opiekę nad studentami oraz poszukiwała skutecznych rozwiązań użytkowych. Wynikiem tamtych działań, jak pisze autorka „...był zestaw rozwiązań projektowych, na bazie dostępnych produktów, znaczenie zwiększających powierzchnię manewrową pomieszczeń.” Zwieńczeniem programu była prezentacja wyników pracy i wykład wygłoszony w siedzibie Wrocławskiego Centrum Wspierania Organizacji Pozarządowych.

Rezultaty przeprowadzonych prac badawczych prezentowane były na konferencjach naukowych w formie wystąpień, publikacji i posterów. Udział w konferencjach był jednocześnie realizacją aktywności naukowej oraz świadectwem współpracy, jaką autorka nawiązała z wieloma uczelniami, instytucjami naukowymi i pracownikami tych jednostek. W dostarczonych materiałach udokumentowany udział w dwudziestu pięciu konferencjach, sympozjach i seminariach. Wśród nich odnajdujemy m.in.: XIV Międzynarodową Konferencję Naukową Instytutu Projektowania Architektonicznego Wydziału Architektury Politechniki Krakowskiej w roku 2015, XI Międzynarodowy Kongres z cyklu CTV współorganizowany przez Instytut Urbanistyki Wydziału Architektury Politechniki Krakowskiej w 2016 roku, 10th

W okresie poprzedzającym wniosek habilitacyjny Anna Wojtas-Harań praktykowała również w zawodzie architekta. Sprawowała nadzór budowlany na budowach w ramach pracy w Powiatowym Inspektoracie Nadzoru Budowlanego dla miasta Wrocławia. Wykonywała również koncepcje i projekty architektoniczne. Brała udział w tworzeniu Dolnośląskiej Okręgowej Izby Architektów RP. Jest członkiem Stowarzyszenia Architektów Polskich oddziału we Wrocławiu.

Anna Wojtas-Harań trzynastokrotnie nagradzana była Nagrodą JM Rektora Politechniki Wrocławskiej w uznaniu za wyróżniający wkład w działalność uczelni oraz dwunastokrotnie Dyplomem JM Rektora Politechniki Wrocławskiej za wyróżniający wkład w organizację oraz prowadzenie zajęć edukacyjnych dla młodzieży. Siedmiokrotnie otrzymywała Nagrodę Powiatowego Inspektora Nadzoru Budowlanego dla miasta Wrocławia za osiągnięcia w pracy zawodowej. W 2014 roku za pracę zawodową odznaczona została również Medalem Brązowym za Długoletnią Służbę przyznanym przez Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej, a w roku 2017 Złotą Oznaką Politechniki Wrocławskiej przyznaną przez Rektora Politechniki Wrocławskiej.

3. Ocena istotnego osiągnięcia naukowego

Relacje między człowiekiem i przyrodą posiadają dwa różne, zakotwiczone w istocie człowieczeństwa, zakresy znaczeń i wartości. Pierwszy zakres dotyczy obszarów egzystencjalnych, natomiast drugi związany jest ze sferą przeżyć duchowych. Pierwszy jest domeną nauk rolniczych, drugi podobnie do architektury jest domeną sztuki. Przyrodnicza rzeczywistość dopiero w ludzkim umyśle staje się krajobrazem. Dostarczane za pomocą zmysłów bodźce wywołują zróżnicowane stany emocjonalne. Znaczenie bezpośredniego kontaktu człowieka z przyrodą i otwartą przestrzenią ujawnia się ze szczególną mocą w sytuacjach ekstremalnych. Przekonaliśmy się o tym 20. marca 2020 roku, kiedy premier Mateusz Morawiecki oficjalnie ogłosił stan epidemii. W następnych dniach ogłaszano kolejne obostrzenia. Parki, lasy, bulwary i plaże zostały zamknięte. Wychodzenie na zewnątrz zostało ograniczone do sytuacji niezbędnych. Zamknięci w czterech ścianach odcięci od świata zewnętrznego wpadaliśmy w szaleństwo. Domownicy wyklócali się o to, kto będzie mógł wyprowadzić psa na spacer. Aktywna rekreacja stała się niedostępnym przedmiotem pożądania. Ograniczenie przeżyć krajobrazowych oznacza redukcję pozytywnych, zróżnicowanych bodźców wynikających z doświadczania przyrodniczej harmonii.

Krajobraz górski kojarzy się nam z aktywnością fizyczną. Nawet osoby o małej sprawności i słabej kondycji z chęcią wybiorą się na spacer szlakiem jedną z licznych dolin rzecznych. Pragniemy zobaczyć i poczuć niezwykłą aurę malowniczego Wodospadu Szklarki czy nagich skał przy Wodospadzie Kamieńczyka. Niestety duży ruch turystyczny sprawia, że w sposób niekontrolowany przyrasta niezliczona ilość jarmarcznych straganów, przybudówek, szałasów i namiotów. Odrzucając wiarę w rozum, naukę, wiedzę i zdrowy rozsądek dziś zostaje wymieszane wszystko ze wszystkim. Brak umiaru i granic wyniósł absurd nad logikę, pospolitość nad wyjątkowość a jarmarczną miałkość nad głębię myśli. Dlatego sądzę, że autorka porządkując wiedzę dotyczącą istniejących obiektów architektonicznych i krajobrazowych uświadamia czytelnikowi, że podmiotem projektowanego krajobrazu jest człowiek. Człowiek, który nie oczekuje atakujących go zewsząd chińskich ciupag

z termometrem, lecz podejmuje trudy podróży dla kontaktu z naturą, dla wyjątkowych przeżyć przyrodniczych w sąsiedztwie dobrze przemyślanej i zaprojektowanej architektury.

Zgodnie z informacjami zaczerpniętymi z autoreferatu, pasją Anny Wojtas-Harań przez długi czas odkładana na plan dalszy jest rysunek i malarstwo. Na tę aktywność znalazło się miejsce w badaniach, które habilitantka realizowała w ostatnich latach. Efekty jej pracy można było oglądać podczas kilku wystaw zorganizowanych m.in. we Wrocławiu i w Szklarskiej Porębie. To właśnie grafiki i rysunki wykonane przez habilitantkę stały się jednym z głównych elementów monografii wydanej w 2023 przez Oficynę Wydawniczą Politechniki Wrocławskiej pt. „Architektura i sport w krajobrazie regionu Karkonoszy. Charakterystyka założeń sportowych w XIX i XX wieku”. Książka została wydana z numerem ISBN 978-83-7493-250-9 i wydrukowana w formacie A4. Format niezbyt poręczny, wydaje się korzystny dla treści ilustrowanej dużą ilością map, rysunków i zdjęć. Zgodnie z informacjami zaczerpniętymi ze strony redakcyjnej funkcję recenzentów wydawniczych monografii powierzono prof. dr hab. inż. arch. Katarzynie Ujma – Wąsowicz prof. PŚ oraz prof. dr hab. inż. arch. Jackowi Suchodolskiemu. Miękką okładką, skrywa, 432 strony tekstu, który został podzielony na pięć głównych części. Całość została uzupełniona bibliografią zawierającą 238 zróżnicowanych, co do pochodzenia i objętości tekstów oraz 13 projektów i aktów prawnych. Spis ilustracji zawiera 211 opisów grafik, rysunków, map i zdjęć, które stanowią przedmiot precyzyjnych analiz ilustrujących pracę badawczą autorki.

Zatem biorę do ręki książkę „Architektura i sport w krajobrazie regionu Karkonoszy”, patrzę na okładkę, którą Anny Wojtas-Harań opatrzyła własnoręcznym rysunkiem sylwetki narciarza zjeżdżającego z górskiego zbocza. Jest ona zapowiedzią wrażliwości, z jaką autorka obchodzi się z architekturą i krajobrazem. Monografia, opracowana ze starannością i naukową rzetelnością rozwija problem dla człowieka i społeczeństwa szczególnie. Dotyczy on swoistych związków stanu ludzkiego ciała i umysłu z otaczającą go przestrzenią.

W rozdziale I stanowiącym wstęp, określona została teza oraz metodyka badań. Wyznaczono również obszar badań i konstrukcję pracy. Wymienione w podpunktach cele badawcze można określić, jako usystematyzowanie wiedzy na temat historycznej infrastruktury sportowej i rekreacyjnej oraz sformułowanie wytycznych dla przyszłych działań planistycznych i projektowych na terenie Karkonoszy.

W rozdziale II, który jak sama autorka pisze „ma charakter retrospektywny”, możemy zapoznać się z genezą oraz rozwojem ruchu sportowo - turystycznego w Karkonoszach, na tle przemian społeczno-politycznych oraz obowiązujących prądów w architekturze i projektowaniu. W kolejnych podrozdziałach omawiane są zagadnienia związane z przenikaniem się przyrody z architekturą oraz infrastrukturą obiektów sportowych. Podrozdział pierwszy opisuje początki osadnictwa w krajobrazie Karkonoszy oraz początki turystyki, która w XVII wieku związana była z pielgrzymowaniem i lecnictwem. Wizje świata, w którym dominuje pogląd o jedności człowieka z naturą odchodzą bezpowrotnie w XVIII i XIX wieku. Powiększające i zagęszczające się miasta i wsie zaczynają cierpieć z powodu deficytu zieleni. Stają się ośrodkami przemysłowo - robotniczymi. Znikanie zieleni z uprzemysłowionych terenów miejskich staje się problemem. Aby zaspokoić podstawowe ludzkie potrzeby psychiczne, na robotniczych osiedlach zieleni wprowadzana jest w przestrzenie między budynkami mieszkalnymi, a urbaniści starają się implementować zieleni w układach systemowych. Rozwija się nowy, mieszczański model życia. Wywodząca się często ze wsi klasa robotnicza wyraźnie odczuwa brak kontaktu z naturą.

W odpowiedzi na te przemiany społeczne i kulturowe oraz w skutek rewolucji transportowej wzrasta zainteresowanie turystyką. Budowa linii Śląskiej Kolei Górskiej łączącej m.in. Jelenią Górę z Karpaczem i Szklarską Porębą powoduje otwarcie niepowtarzalnego klimatu Karkonoszy dla całej rzeszy szukających wytchnienia ludzi, na co dzień pracujących i żyjących w miastach. Sytuacja nasila się na początku XX wieku, gdy pojawia się zwyczaj udzielania pracownikom płatnych urlopów, co z kolei generuje zjawisko sezonu wypoczynkowego. Wzmocniony ruch turystyczny wpływa na rozwój aktywności sportowych i rekreacyjnych. Pojawia się zjawisko turystyki zimowej a ludzie przekonują się do zalet sportów zimowych i przebywania na świeżym, mroźnym powietrzu. Niezbędna jest nowa infrastruktura, która będzie w stanie obsłużyć zupełnie nowych gości i odpowiedzieć na ich potrzeby.

W tym samym rozdziale znajdziemy również rys historyczny sportów masowych i historię ewolucji obiektów krajobrazowych w założenia sportowe oraz rozwój obiektów sportowych w terenach górskich. W ostatnim podrozdziale autorka identyfikuje a następnie systematyzuje idee, jakie towarzyszyły twórcom architektury w terenach górskich Europy.

W rozdziale III Anna Wojtas-Harań przedstawia i omawia obiekty sportowe w najważniejszych zdaniem autorki ośrodkach turystycznych Karkonoszy. Kolejność przedstawianych lokalizacji ustawiona została w zgodzie z formą organizacyjną omawianych ośrodków. Przegląd rozpoczyna się od Jeleniej Góry największego miasta położonego u podnóża Karkonoszy, stolicy regionu turystycznego. Kolejne przykłady podzielone zostały na uzdrowiska; bazy wypadowe w góry; górskie stacje sportowe; kurorty; stacje klimatyczne; centra turystyczne; wysokogórskie bazy. Warto tutaj podkreślić olbrzymią ilość materiałów, jaką udało się autorce zgromadzić i przedstawić na łamach omawianej publikacji. Na szczególną uwagę zasługują materiały archiwalne w tym mapy, plany budynków, zdjęcia oraz rysunki wykonane przez autorkę. Wśród nich możemy odnaleźć szkice sytuacyjne oraz rysunki obiektów sportowych wraz z towarzyszącą im architekturą. Tekst uzupełniony został również o zdjęcia, osobiście wykonane przez autorkę, które dokumentują stan obecny omawianych obiektów. Ten obszerny materiał stał się podstawą badań analitycznych prowadzonych metodą porównawczą. Działania pozwoliły na zbudowanie typologii założeń sportowych regionu Karkonoszy ze względu na: a) układ kompozycyjny, b) strukturę i kompozycję, c) funkcję, d) rodzaj konstrukcji, e) lokalizację względem miejscowości, f) hierarchię potrzeb, g) możliwość masowego wykorzystania, h) formę architektoniczną zabudowy sportowej. Całość umieszczona została w rozdziale IV, który obejmuje również wytyczne projektowe dla przyszłych inwestycji w regionie.

Rozdział V zawiera podsumowanie pracy. W dwóch podrozdziałach zostały przedstawione najważniejsze wnioski z przeprowadzonych prac badawczych. W podrozdziale pierwszym docenia rolę sportu w rozwoju turystyki w Karkonoszach. Zauważa, że współczesne obiekty sportowe poprzez swoją formę stają się atrakcją, która może podnosić znaczenie turystyczne i prestiż miejscowości lub regionu. Zauważa jednocześnie, że tereny górskie są dla architekta szczególnie wymagające. Z drugiej strony oddziaływanie nawet najlepiej zaprojektowanych obiektów może nieść za sobą skutki negatywne związane z przesyceniem aktywności turystycznej i sportowej. Jednocześnie ambicje inwestorów związane z potrzebą wyróżnienia się na rynku mogą doprowadzić do zaburzenia istniejącego ładu w przestrzeni krajobrazu.

W podrozdziale drugim autorka przedstawia wątpliwości, co do celowości budowy nowych obiektów sportowych. Zauważa, że pomimo pierwszych chwil tryumfu wraz

z upływem czasu często stają się one zbyt dużym obciążeniem dla inwestorów. Zapomniane upadają stając się niechlubnym świadectwem rozdmuchanych ludzkich ambicji. W tej części pracy ujęte zostały również zagrożenia, jakie niesie rozbudowa infrastruktury związanej z obsługą sportowców. Lokalizacja nowych obiektów może powodować zubożenie terenów o wysokich walorach przyrodniczych a nawet doprowadzić do utraty atrakcyjności turystycznej miejsca. Autorka uważa, że niezbędne jest poszukiwanie kompromisu między wymaganiami turystów, sportowców a ochroną krajobrazu i przyrody. Jednocześnie wyraża swoje wątpliwości czy możliwe jest pogodzenie tak przeciwstawnych interesów. Końcowy fragment tekstu zawiera zbiór wskazówek i zasad, które zdaniem autorki dają nadzieję na utrzymanie równowagi pomiędzy ludzkimi oczekiwaniami a pięknem górskiego krajobrazu.

Ostatnie strony monografii zostały oznaczone, jako suplement. Zawiera on około pięćdziesięciu rysunków i grafik. Szkice zabytkowej architektury rejonu Karkonoszy zostały wzbogacone rysowanymi swobodną linią konturami postaci w różnych aktywnościach. Niestety przy suplemencie zabrakło komentarza autorki. Można się, zatem jedynie domyślać, że są to obrazy refleksji dotyczące prowadzonych prac badawczych i osobistych wspomnień autorki z licznych wędrowek po Karkonoskich szlakach.

Rozprawa habilitacyjna zatytułowana „Architektura i sport w krajobrazie regionu Karkonoszy. Charakterystyka założeń sportowych w XIX i XX wieku” jest świadectwem naukowej staranności autorki monografii. Zawiera gruntowną analizę obszernych materiałów źródłowych. Pozyskane w wyniku kwerendy dokumenty historyczne obejmują publikacje, specjalistów różnych dziedzin w tym urbanistów, projektantów, architektów i historyków.

Teksty, rysunki, zdjęcia i dokumentacja architektoniczna pochodzą z archiwów państwowych, bibliotek uniwersyteckich oraz zbiorów instytucji specjalizujących się w tematyce turystyki sportowej w kraju i za granicą. Poszukiwania objęły między innymi; archiwa narodowe i archiwa urzędów administracji samorządowej województwa dolnośląskiego.

4. Podsumowanie

Należy podkreślić, logikę i naukową dojrzałość wyrażoną problemową zawartością kolejnych prac badawczych wykonanych po roku 2001 tzn. po uzyskaniu stopnia doktora nauk technicznych. Opracowane i opublikowane tematy badawcze związane są z wzajemnym oddziaływaniem ludzkich potrzeb związanych z aktywnością turystyczno-sportową i przestrzenią krajobrazu. Dokonania badawcze opublikowane zostały w licznych publikacjach w tym m.in. w monografii „Architektura i sport w krajobrazie regionu Karkonoszy. Charakterystyka założeń sportowych w XIX i XX wieku” oznaczonej nr ISBN 978-83-7493-250-9.

Po lekturze książki dostrzegam przynajmniej trzy zagadnienia, które stanowią istotny wkład do rozwoju dyscypliny architektura i urbanistyka. Uważam, że w pracach badawczych, które prowadziła dotychczas Anna Wojtas-Harań na szczególną uwagę zasługuje temat, który można sformułować, jako *Badanie związków między historią rozwoju sportu masowego i turystyki a sposobem kształtowania krajobrazu, architektury i przestrzeni wspólnych*

w terenach górskich. Prowadzone badania w tym zakresie obejmują okres od końca XVII w. po współczesność. Ich wartość naukowa polega na wykazaniu ścisłego związku między zjawiskiem turystyki, rozwojem sportu masowego a krajobrazem. Autorka określa przyczyny i genezę powstania tego zjawiska oraz wynikające stąd zmiany w sposobie myślenia o projektowaniu przestrzeni i architektury w terenach górskich. Wybrane i skatalogowane przez Annę Wojtas-Harań obiekty ukazują jak zwiększająca się dostępność turystyczna i wzrastająca wraz z nią ilość użytkowników wpływała na działania architektów w różnych okresach czasowych. Zagadnienia związane z tematem ośrodków sportowo-turystycznych w Sudetach zostały przeanalizowane na tle rozwiązań architektonicznych, urbanistycznych i krajobrazowych spotykanych w innych częściach Europy. W objętych badaniami obiektach habilitantka odnajdywała wszystkie elementy pozytywne i negatywne skutki działań projektanta w zakresie kształtowania przestrzeni i formy architektonicznej oraz przestrzeni krajobrazowych. W wyniku prowadzonych badań powstała systematyka zmieniających się poglądów i rozwiązań w zakresie kształtowania przestrzeni i architektury w terenie Karkonoszy oraz procesu ich dostosowania do zmieniających się potrzeb ruchu turystyczno-sportowego. Przeprowadzona klasyfikacja stanowi ważny wkład w architektoniczną wiedzę.

Inny zakres badawczy stanowiący niejako efekt uboczny prowadzonych prac określa *Wzajemne wpływy tektoniki terenu i wartości naturalnych oraz funkcjonowanie obiektów o znaczeniu turystyczno-sportowym*. Nierozzerwalne związki człowieka z krajobrazem potwierdzone są od czasów starożytności. Oczywista współzależność człowieka i przestrzeni przyrodniczej jest niezmienna. Zmieniają się natomiast poglądy i opinie, które wynikają z kontekstów cywilizacyjnych, techniczno-technologicznych, z rozwoju wiedzy oraz idei kulturowych. Ich konsekwencją są zmiany sposobów rozumienia świata. Gruntowna analiza obszernych materiałów źródłowych, w tym rysunków projektowych oraz map archiwalnych i współczesnych, dotyczących zagospodarowania ośrodków, które powstawały w Sudetach w XIX i XX wieku uzasadnia wniosek o charakterze antynomicznym: pożądaný rozwój turystyki i sportu w krytyczny sposób wpływa na niepożądane zmiany w środowisku naturalnym. Żeby nie utracić bezpowrotnie wartości związanych z krajobrazem pierwotnym koniecznością staje się szukanie kompromisu między wymaganiami turystów, sportowców a ochroną krajobrazu i przyrody. Ukształtowanie terenu w obszarach górskich sprzyja projektowaniu obiektów wykorzystujących naturalne uwarunkowania miejsca. W poszukiwaniu nowych pomysłów na przyciągnięcie nowych użytkowników nie można przekraczać granic, które mogłyby spowodować utratę zakładanych atrybutów atrakcyjności związanych z walorami przyrodniczymi i krajobrazowymi.

Następny zakres problemowy można sformułować, jako *Rozpoznanie stanu zachowanych założeń o charakterze sportowo-turystycznym w obszarze Karkonoszy oraz systematyka i stypizowanie zarchiwizowanych obiektów w celu sformułowania wytycznych do postępowania konserwatorskiego i projektowego*. W wyniku tych badań zostały określone walory historycznych założeń architektoniczno-krajobrazowych. Szczegółowa analiza dotycząca elementów przestrzennych, sytuacyjnych oraz detali kompozycyjnych stwarza podstawy wiedzy architektonicznej do działań projektowych i konserwatorskich. Przedstawione w monografii badania prowadzone były w różnych zakresach od ponad dziesięciu lat. Ich naukowa rzetelność stanowi cenny i oryginalny wkład w przyszłe działania

projektowe, planistyczne i rewitalizacyjne prowadzone w rejonie pasma górskiego Karkonoszy.

Konkluzja

Na podstawie przedstawionej dokumentacji zawierającej materiały dotyczące dorobku badawczego, dydaktycznego i organizacyjnego oraz po zapoznaniu się z monografią „Architektura i sport w krajobrazie regionu Karkonoszy. Charakterystyka założeń sportowych w XIX i XX wieku” stwierdzam, iż w mojej ocenie pani dr inż. arch. Anna Wojtas-Harań, spełnia ustawowe wymogi stawiane kandydatom do stopnia naukowego doktora habilitowanego (art. 221 ust. 4 i 5 ustawy z dn. 20 lipca 2018 r. Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce (Dz. U. z 2020 r. poz 85. z późn. zm.)). Od 2010 roku Anna Wojtas-Harań posiada stopień doktora. W jej dorobku znajdują się osiągnięcia naukowe, stanowiące znaczny wkład w rozwój dyscypliny wraz z opublikowaną monografią naukową wydaną przez wydawnictwo ujęte w wykazie sporządzonym zgodnie z przepisami wydanymi na podstawie art. 267 ust. 2 z dnia 20 lipca 2018 r. – Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce, oraz wykazuje się istotną aktywnością naukową.

Tym samym wnioskuję o przeprowadzenie dalszych prac związanych z postępowaniem habilitacyjnym oraz o nadanie pani dr inż. arch. Annie Wojtas-Harań stopnia doktora habilitowanego w dziedzinie nauk inżynieryjno-technicznych w dyscyplinie architektura i urbanistyka.

